

Қоғам & Дәуір

Қазақстан Республикасы
Президенті жанындағы
Қазақстанның стратегиялық
зерттеулер институты

2004 жылдан бастап
әр тоқсан сайын жарық көреді

Бас редактор
Алмас Арзықұлов,
ҚР Президенті жанындағы
ҚСЗИ-дің жетекші
ғылыми қызметкері

Редакция мекенжайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қаласы,
Бейбітшілік көшесі, 4
ҚР Президенті жанындағы ҚСЗИ

Телефон (7172) 75-20-20
Факс (7172) 75-20-21
E-mail: office@kisi.kz
www.kisi.kz
www.journal-kogam.kisi.kz

Журнал Қазақстан Республикасының
Мәдениет, ақпарат және қоғамдық
келісім министрлігінде 2003 ж.
19 желтоқсанда тіркеліп, тіркеу туралы
№ 4526-Ж күәлік берілген.

ISSN 2414-5696 (print)
ISSN 2788-5860 (online)

doi.org/10.52536/2788-5860

Индекс 74007

Журнал саяси ғылымдар саласы бойынша
ғылыми еңбектің негізгі нәтижелерін
жариялау үшін Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрлігі білім және
ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету
комитеті ұсынатын ғылыми басылымдар
тізбесіне енеді.

Қоғам &
Дәуір

ҒЫЛЫМИ-САРАПТАМАЛЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

**Бекен Махмұтов, Зайтунам Ашимова,
Гүлжан Қамырова**
Жаңа мемлекеттік менеджмент үлгісін
зерттеудің теориялық мәселелері 6

Айдана Акесина, Майра Дюсембекова
Өтпелі кезеңдегі дауыс беру: Қазақстандағы
саяси құндылық ретінде сөз бостандығын
дамыту мәнмәтінін түсіну 20

Қуаныш Сайлау, Алуа Жолдыбалина
Онлайн кеңістегі сайлау алдындағы үгіттерді
қаржыландыруды реттеу: халықаралық
тәжірибе және Қазақстандағы сайлау 30

**Айдана Қалдыбекова, Синан Өзбек,
Қарғаш Жанпейсова, Еркеш Қожбанхан**
Пост-шындық, популизм және
жаңа медиа арасындағы байланыс 42

**Қарлығаш Әубәкірова, Бауыржан Ердембеков,
Үшқын Сәйдірахман**
Алаш идеясы және цензура 54

**Бақыт Бюжеева, Әділбек Еркембаев,
Сәуле Туркеева**
Қазақстандық көлік тасымалы жүйесінің
халықаралық көлік тасымалдау жүйелерімен
ықпалдасу мүмкіндіктері мен нәтижелері 66

Сейілбек Мұсатаев
Орталық Азиядағы су ресурстарының тапшылығы
экологиялық көші-қон факторы ретінде 83

**Әділхан Мұхамедияров, Эльдар Бақпаев,
Бағыш Габдулина, Данагүл Кожежанова**
Денсаулық сақтаудағы құқықтық негіздер:
халықаралық заңнамаларға салыстырмалы талдау 102

СОДЕРЖАНИЕ

Бекен Махмұтов, Зайтунам Ашимова, Гүлжан Камырова
Теоретические вопросы исследования
новой модели государственного менеджмента 6

Айдана Акесина, Майра Дюсембекова
Голоса в переходный период: понимание контекста
развития свободы самовыражения как
политической ценности в Казахстане 20

Қуаныш Сайлау, Алуа Жолдыбалина
Регулирование финансирования предвыборных
кампаний в онлайн-пространстве:
международный опыт и выборы в Казахстане 30

**Айдана Қалдыбекова, Синан Өзбек,
Қарғаш Жанпейсова, Еркеш Қожбанхан**
Связь между постправдой,
популизмом и новыми медиа 42

**Қарлығаш Аубакирова, Бауыржан Ердембеков,
Үшқын Сәйдірахман**
Идея Алаш и цензура 54

Қоғам &
Дәуір

ҒЫЛЫМИ-САРАПТАМАЛЫҚ ЖУРНАЛ

Қоғам & Дәуір

Қазақстан Республикасы
Президенті жанындағы
Қазақстанның стратегиялық
зерттеулер институты

Бакыт Бюжеева, Адильбек Ермакбаев Сауле Туркеева Возможности и результаты интеграции казахстанской транспортной системы с международными транспортными системами	66
--	----

Сейлбек Мусатаев Дефицит водных ресурсов в Центральной Азии как фактор экологической миграции	83
--	----

Мухамедьяров Адильхан, Эльдар Бақпаев, Бағыш Габдулина, Данагуль Кожежанова Правовая база в здравоохранении: сравнительный анализ международных юрисдикций	102
---	-----

CONTENTS

Beken Makhmutov, Zaitunam Ashimova, Gulzhan Kamyrova Theoretical Issues of the Study of a New Model of Public Management	6
---	---

Aidana Akessina, Maira Dyussebekova Voices in Transition: Understanding Freedom of Expression as a Political Value in Contemporary Kazakhstan	20
--	----

Kuanysh Sailau, Alua Zholdybalina Regulation of Financing of Online Election Campaigns: International Practice and Elections in Kazakhstan	30
---	----

Aidana Kaldybekova, Sinan Ozbek, Kargash Zhanpeisova, Yerkesh Kozhbankhan The Link Between Post-Truth, Populism and New Media	42
---	----

Karlygash Aubakirova, Bauyrzhan Yerdembekov, Ushkyn Saidirakhman The Idea of Alash and Censorship	54
---	----

Bakhyt Byuzheeva, Adilbek Yermekbayev Saule Turkeyeva Opportunities and Results of Integration of Kazakhstan's Transport System with International Transport Systems	66
---	----

Seilbek Mussatayev Scarcity of Water Resources in Central Asia as a Factor of Ecological Migration	83
---	----

Adilkhan Mukhamedyarov, Eldar Bakpayev, Bagysh Gabdulina, Danagul Kopezhanova Legal Frameworks in Healthcare: Comparative Insights from International Jurisdictions	102
--	-----

Редакциялық кеңес

- Ерлан ҚАРИН** – редакция алқасының төрағасы, Қазақстан Республикасының Мемлекеттік кеңесшісі, саяси ғылымдарының кандидаты
- Уямо ТОМОХИКО** – Хоккайдо университеті жанындағы Славян зерттеулер орталығының профессоры (Жапония), Ph.D
- Уильям ФИЕРМАН** – Индиана университетінің профессоры (АҚШ), Ph.D
- Сон ЮНХУН** – Ханкук университетінің профессоры (Оңтүстік Корея), Ph.D
- Нұрлан СЕЙДІН** – ҚР БҒМ ҒК «Ғылым ордасы» РМК бас директорының ғылыми жұмыстар және халықаралық ынтымақтастық жөніндегі орынбасары, тарих ғылымдарының кандидаты
- Ғани ҚАРАСАЕВ** – ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының бөлім басшысы – бас ғылыми қызметкері, тарих ғылымдарының докторы
- Ботагөз РАҚЫШЕВА** – «Қоғамдық пікір» зерттеу институтының директоры, әлеуметтану ғылымдарының кандидаты
- Айгүл САДУАҚАСОВА** – Қолданбалы этносаяси зерттеулер институты директорының орынбасары, әлеуметтану ғылымдарының докторы

Редакциялық ұжым

- Алмас АРЗЫҚҰЛОВ** – Бас редактор, ҚР Президенті жанындағы Қазақстан стратегиялық зерттеулер институтының жетекші ғылыми қызметкері, тарих магистр
- Алуа ЖОЛДЫБАЛИНА** – ҚР Президенті жанындағы Қазақстан стратегиялық зерттеулер институты директорының орынбасары, Ph.D
- Салтанат ЕРМАХАНОВА** – Қоғамдық пікірді зерттеу бөлімінің басшысы, әлеуметтанулар ғылымының кандидаты
- Айдар ҚҰРМАШЕВ** – Азиялық зерттеулер бөлімінің басшысы, Халықаралық қатынастар" мамандығы бойынша Ph.D
- Жанар САНХАЕВА** – Саяси зерттеулер бөлімінің басшысы, саясаттану ғылымдарының магистрі

Редакционный совет

- Ерлан КАРИН** – Председатель Редакционного совета, Государственный советник Республики Казахстан, кандидат политических наук
- Уямо ТОМОХИКО** – Профессор Центра славянских исследований Университета Хоккайдо, Ph.D (Япония)
- Уильям ФИЕРМАН** – Профессор университета Индиана, Ph.D (США)
- Сон ЮНХУН** – Профессор Ханкукского университета, Ph.D (Южная Корея)
- Нурлан СЕЙДИН** – Заместитель генерального директора по научным инновациям и международным связям РГП «Ғылым ордасы» КН МОН РК, кандидат исторических наук
- Гани КАРАСАЕВ** – Главный научный сотрудник–начальник отдела Института истории государства КН МОН РК, доктор исторических наук
- Ботагоз РАКИШЕВА** – Научный консультант, директор проектов в Исследовательском институте «Общественное мнение», кандидат социологических наук
- Айгуль САДВОКАСОВА** – Заместитель директора ТОО «Институт прикладных этнополитических исследований», доктор социологических наук

Редакционная коллегия

- Алмас АРЗИКУЛОВ** – Шеф-редактор, заместитель руководителя отдела медиапроектов Казахстанского института стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан
- Алуа ЖОЛДЫБАЛИНА** – Заместитель директора Казахстанского института стратегических исследований при Президенте РК, Ph.D
- Салтанат ЕРМАХАНОВА** – Руководитель Отдела мониторинга общественного мнения, кандидат социологических наук
- Айдар КУРМАШЕВ** – Руководитель Отдела азиатских исследований, PhD по специальности «Международные отношения»
- Жанар САНХАЕВА** – Руководитель Отдела политических исследований, магистр социальных наук по специальности «политология»

The Editorial board

- Yerlan KARIN** – Chairman of Editorial Board, The State Counsellor of the Republic of Kazakhstan, Candidate of Political Sciences
- Uyamo TOMOHIKO** – Slavic-Eurasian Research Center, University of Hokkaido (Japan), PhD, Professor
- William FIERMAN** – Department of Central Eurasian Studies, Indiana University Bloomington (USA), Ph.D. Professor
- Song YONGHONG** – Professor at the University of Hankuk, Ph.D (South Korea)
- Nurlan SEYDIN** – Deputy General Director for Scientific Innovation and International Relations of RSE "Gylym Ordasy" CS MES RK, Candidate of Historical Sciences
- Gani KARASSAEV** – Chief Researcher - Head of the Department of the Institute of State History of the KN of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Historical Sciences
- Botagoz RAKISHEVA** – Projects Director, "Public opinion" Research Institute, Candidate of Sociology
- Aygul SADVOKASSOVA** – Deputy Director of LLP "Institute of Applied Ethnopolitical Research", Doctor of Sociology

The Editorial team

- Almas ARZIKULOV** – Chief Editor, Deputy head of the Deputy Head of Media Projects Department, Master of History
- Alua ZHOLDYBALINA** – Deputy Director, Doctor of Philosophy (Ph.D) in «Political science»
- Saltanat ERMAKHANOVA** – Head of the Public Opinion Monitoring Department, Candidate of Sociological Sciences
- Aidar KURMASHEV** – Head of the Department of Asian Studies, PhD in International Relations
- Zhanar SANKHAEVA** – Head of the Department of Political Studies, Master of Social Sciences, Master of political science

Бекен Махмутов¹, Зайтунам Ашимова², Гулжан Камырова³

¹ Алматы Технологиялық Университеті, Әлеуметтік гуманитарлық пәндер кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ph.D
e-mail: bekenti_84@mail.ru

² Алматы Технологиялық Университеті, Әлеуметтік гуманитарлық пәндер кафедрасының сениор лекторы, с.ғ.к.
e-mail: z.ashimova777@gmail.com

³ Алматы Технологиялық Университеті, Әлеуметтік гуманитарлық пәндер кафедрасының сениор лекторы, с.ғ.к.
(Алматы, Қазақстан)
e-mail: kamyrovazhana@mail.ru

ЖАҢА МЕМЛЕКЕТТІК МЕНЕДЖМЕНТ ҮЛГІСІН ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа. Теориялық мақаланың мақсаты - басқаруды, ашықтықты, есептілікті, қоғамның қатысуын және мемлекеттік қызметтердің сапасын жақсарту мақсатында жаңа мемлекеттік менеджмент бағдарламасын қабылдау эволюциясын ұсыну және талқылау болып табылады. Әдебиеттерге сүйене отырып, мемлекеттік басқарудың жаңа бағдарламасын қабылдау туралы пікірталас мемлекеттік басқаруда болып жатқан өзгерістерді түсіну үшін ерекше және өзекті болып көрінеді. Талқылау нәтижелері мемлекеттік сектордағы басқарудың эволюциясы мемлекеттік басқаруды жақсартуға, ашықтыққа, есеп беруге, қоғамның кеңірек қатысуына және мемлекеттік қызметтердің сапасына қойылатын талаптарға тікелей байланысты екенін көрсетеді. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, жаңа мемлекеттік менеджмент мемлекеттік саясат пен қызметтерге деген қажеттіліктерді аз шығындармен неғұрлым демократиялық және ашық түрде қанағаттандыруда перспективті болып табылады. Бұл өзгерістер Үкімет пен мемлекеттік басқарудың жұмысына әсер етеді және мемлекеттік басқару теориялары мен мемлекеттік сектордағы басқару стратегиясы саласындағы жаңа идеялардың пайда болуына мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: мемлекеттік менеджмент, басқаруды жетілдіру, бәсекелестік, ашықтық, есептілік, тиімді басқару, қоғамның қатысуы, нарықтық тетіктер, мемлекеттік қызмет, әлемдік тәжірибе.

Бекен Махмутов, Зайтунам Ашимова, Гулжан Камырова
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ИССЛЕДОВАНИЯ НОВОЙ
МОДЕЛИ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Аннотация. Цель теоретической статьи состоит в том, чтобы представить и обсудить эволюцию принятия новой программы государственного менеджмента с целью улучшения управления, прозрачности, подотчетности, участия общества, добросовестности и качества государственных услуг. Основываясь на литературе, дискуссия о принятии новой программы государственного управления оказывается оригинальной и актуальной для понимания изменений, происходящих в государственном управлении. Результаты обсуждений показывают, что эволюция управления в государственном секторе напрямую связана с требованиями общества к улучшению управления, прозрачности, подотчетности, более широкому участию общества и качеству государственных услуг. Результаты исследования показывают, что новое государственное управление оказывается многообещающим в удовлетворении потребностей в государственной политике и услугах более демократичным и прозрачным способом при меньших затратах. Эти изменения влияют на функционирование правительства и государственного управления, что открывает возможность для появления новых идей в области теорий государственного управления и стратегии управления в государственном секторе.

Ключевые слова: *государственный менеджмент, совершенствование управления, конкуренция, прозрачность, подотчетность, эффективное управление, участие общества, рыночные механизмы, государственные услуги, мировой опыт.*

Beken Makhmutov, Zaitunam Ashimova, Gulzhan Kamyrova
THEORETICAL ISSUES OF THE STUDY OF A NEW MODEL OF PUBLIC MANAGEMENT

Abstract. The purpose of the theoretical paper is to present and discuss the evolution of the adoption of a New Public Governance agenda improving management, accountability, transparency, public participation, integrity and quality of public services. Derived from existing literature, the discourse surrounding the implementation of a modern public administration program is deemed both unique and pertinent in comprehending the shifts occurring within public administration. The outcomes of these discussions indicate a direct correlation between the development of public sector management and the public's expectations for enhanced governance, transparency, accountability, broader public involvement, and the quality of public services. The findings of the study show that new public management manifests promises in meeting public policy and service needs in a more democratic and transparent manner at a lower cost. These changes impact the functioning of government and public administration, which opens the chances to new ideas in public management theories and public sector management strategies.

Key words: *public management, management improvement, competition, transparency, accountability, effective management, public participation, market mechanisms, public services, world experience.*

Кіріспе

Бүгінгі таңда мемлекеттің табысты дамуының басты көрсеткіші жұмыс істеп тұрған институттарды тиімді ұйымдастыру болып табылады. Осыған орай саяси басшылықтың талғамы қоғамның сұраныстарына барынша жауап беретін мемлекеттік басқарудың жетекші моделін таңдауға бағытталған.

Әлемдік өркениеттің алдыңғы қатарлы елдерінде әкімшілік басқаруды реформалау - бүгінде үйреншікті құбылысқа айналған постиндустриалды, жоғары технологиялық ақпараттық қоғамның сын-қатерлеріне төтеп беруге арналған. Соңғы онжылдықтарда көптеген мемлекеттер әкімшілік реформалар барысында жаңа мемлекеттік басқару элементтерін енгізуде. Бұл тұжырымдама негізінен Батыс елдерінде ХХ ғасырдың 80-жылдарында дами бастады.

Мемлекеттік басқарудың жаңа үлгісін ерте қолға алған әлемнің көптеген елдері өздерінің ұлттық мүдделерімен сәйкестендіре отырып, осы салада жеткілікті озық тәжірибе қалыптастырып үлгерді. Бұл өз кезегінде осындай әлемдік тәжірибенің ерекшеліктерін барынша зерделеп, біздің еліміз үшін пайдалы тұстарын айқындау қажеттілігін туындатып отыр.

Қазіргі уақытта Қазақстанда басқарудың негізгі субъектілері – мемлекет пен азаматтық қоғам қызметінің жаңа қағидағтары, тұтастай алғанда, билік пен басқарудың көп деңгейлі жүйесі белсенді қалыптасуда. Осы себепті жетекші елдердің жаңа мемлекеттік басқару жүйесі мен әдістерін қолдану проблемаларын зерттеу отандық саяси ғылым үшін маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Зерттеу әдістері

Зерттеудің әдіснамалық негізін шетелдік және отандық зерттеушілердің ғылыми еңбектері және олардың жаңа мемлекеттік менеджментті зерттеу бойынша жалпы әдіснамалық сипаты бар негізгі ережелері құрайды. Мақалада ретроспективті, жүйелік және салыстырмалы талдау сияқты әдістер қолданылды.

Негізгі бөлім

ХХ ғасырдың 80-жылдарының басынан бастап бүгінгі күнге дейін әлемдік қауымдастықтың әртүрлі елдеріндегі мемлекеттік басқару жүйесінде елеулі өзгерістер орын алуда. Бұл қайта құрулар өз өкілеттіктерін жүзеге асырудың ең тиімді жолдарын іздестіру ниетінен туындайды. Нәтижесінде мемлекеттік аппараттың төмен тиімділігін еңсеруге бағытталған «үшінші жол» тұжырымдамасы пайда болды. Бұл тәсіл жаңа мемлекеттік менеджмент тұжырымдамасында көрініс тапты.

Алғашында менеджмент тұжырымдамасының негізін құрайтын мемлекеттік басқаруды ұйымдастырудың нарықтық тетіктері, англо-саксон мемлекеттерінің әкімшілік реформаларында тәжірибелік көрініс тауып, кейіннен теориялық тұрғыдан тұжырымдалды. Дәл осы себепті жаңа мемлекеттік басқаруды пікірлердің бірлігіне негізделген теңдестірілген басқару парадигмасы деп атауға болмайды. М.Барзлай атап өткендей, бұл

тұжырымдама «атқарушы органдарды ұйымдастыру мен басқарудағы заманауи өзгерістер туралы көзқарастарды жүйелеуші ретінде пайда болды» [1].

Бұл бағыттың танымалдылығына тұжырымдаманың негізгі ережелерін Халықаралық Валюта Қоры мен Дүниежүзілік банктің қабылдауы ықпал етті. Дүниежүзілік банк тек экономикалық аспектілерді ғана емес, сонымен бірге Д.Ульямсонның қайта бөлу саясаты мен институционалдық реформалау ережелерін де қозғады, олардың арасында жекешелендіру, бәсекелестік және жалпы Үкіметтің араласуын шектеу мәселелері де бар [2], бұл өз кезегінде жаңа мемлекеттік менеджмент идеясының негізін құрайды.

XX ғасырдың 90-шы жылдарынан бастап жаңа мемлекеттік менеджмент тұжырымдамасының теориялық негіздері белгілі бір мемлекеттерде әкімшілік реформаларды іске асыру деңгейіне байланысты дамыды. К.Худ және М.Джексон авторлары болып табылатын алғашқы зерттеулердің бірінде жаңа мемлекеттік менеджмент әкімшілік дәлел ретінде қарастырылады [3]. Бұл жағдайда, институционалдық ортаны қалыптастыратын және өз кезегінде өзгерістерді қабылдайтын, өзгеретін немесе қабылдамайтын реформалардың белгілі бір негіздемесі түсініледі. Осылайша, бұл тәсілдің негізгі ережелеріне С.Тулминнің пікірінше, «әкімшілік доктринаның ықтимал кепілдіктерін» білдіретін мемлекеттік және әкімшілік құндылықтардың ұйымдық құрылымы жатады [4].

Ұсынылған мәтінде мемлекеттік және нарықтық құндылықтар арасындағы қайшылық идеясын қосудың маңыздылығы атап өтіледі, бұл бүгінгі күні басқару парадигмасын сынаудың орталық аспектісі болып табылады. К.Худ пен М.Джексонның көзқарастарына сәйкес, мұндай қақтығыс «әділдік пен әділеттілік құндылықтары тиімділіктен басымдыққа ие болуы керек» деген сенімге негізделген. Яғни «парасатты» саяси қайраткерлердің ықпалымен мемлекеттік сектордағы нарықтық құрылғылардың ауытқу мүмкіндігінде көрінеді [3, 44 б]. Шынымен де, мемлекеттік және жекеменшік ұйымдарды сәйкестендіру көбінесе менеджерлік идеяларға қатысты сын толқынын тудырады.

Жаңа менеджерлік парадигманы зерттеушілердің көпшілігімен идеялар эволюциясы XX ғасырдың 80-ші жылдарында Ұлыбританияда, АҚШ-та, Жаңа Зеландияда әкімшілік реформалардың дамуына едәуір ықпал еткені атап өтіледі. Осы тұрғыдан алғанда, П. Окойн К. Худ пен М. Джексонның теориялық тұжырымдамасын жаңа мемлекеттік менеджментке негізделген қоғамдық таңдау және менеджерлік парадигмаларымен толықтырады. Оның көзқарасы бойынша, «егер қоғамдық таңдау менеджментке қарағанда кең мағынада «басқару» немесе «басшылық» ретінде түсіндірілсе, онда менеджеризм бастапқы түсіндіруде тек жеке ұйымдарды басқаруды білдіреді». Нәтижесінде екі парадигмадан да бизнес ортаға тән құралдардың көмегімен мемлекеттік секторды басқаратын жаңа мемлекеттік менеджментті түсіну қалыптасты. Алайда П.Окойнның К.Худ пен М.Джексоннан айырмашылығы, әкімшілік дәлел бұрмаланған жағдайда әкімшілік реформалардың басым доктриналары мемлекеттік

басқарудың менеджерлік парадигмасына сәйкес келмеуі мүмкін – деп санауында. Өз кезегінде әкімшілік дәлел деп «саяси жауапты және мемлекеттік саясаттың маңызды құндылықтарын тұжырымдауға қабілетті ретінде айқындалатын сапалы басқару мен басшылықтың алғышарттары» түсініледі [5]. Басқаша айтқанда, саяси мәдениет пен бюрократиялық аппарат құрайтын институционалдық орта бұрмаланған жағдайда жаңа мемлекеттік менеджменттің негізгі қағидаттары мен идеялары одан әрі өзгеруі ықтимал.

Сарапшылар институционалдық ортаға қандай элементтерді қосу керектігі туралы келіспейді, бірақ мәдени және басқарушылық құрамдас бөліктерден басқа, көптеген зерттеушілер жаңа институционалдық экономиканың маңыздылығын мойындайды. Бұл бағыт мемлекеттік басқаруға қосымша ретінде немесе тіпті жаңа мемлекеттік менеджментті қалыптастырудың зияткерлік негізі ретінде қарастырылады [6]. Бұл зерттеулерде қоғамдық таңдау теориясының, өзара іс-қимылдың трансакциялық шығындары арқылы мемлекеттік органдардың ұйымдастырушылық дизайны, өкілеттіктердің бір бөлігін мемлекеттік емес секторға беру, нарықтық құралдарды мемлекеттік басқару саласына импорттау мәселелері қаралады. Мұндай тәсілді жаңа мемлекеттік менеджмент моделін практикалық сынақтан өткізу кезінде халыққа сапалы қызмет көрсетуді қамтамасыз етуге қабілеті жеткілікті дамыған коммерциялық сектордың болуы қажеттігі салдарынан негізделген деп тану керек.

Мемлекеттік басқарудың жаңа парадигмасына балама көз қараснарықтық ортаның қажеттіліктеріне сәйкес мемлекеттік секторды кейіннен қайта конфигурациялаудың негізгі элементтері ретінде ұйымдық өзгерістер мен институционалдық дизайнға бағытталған. Мәселен, Миннесота штатының үш атқарушы агенттігінің ұйымдастырушылық дизайны түріндегі «табиғи жағдай» деп аталатын алғашқы зерттеушілердің бірі М.Барзлай ұйымдық трансформация стратегиясына ғана емес, сонымен қатар «шешім қабылдау процесін жүзеге асыру кезеңінде ұйымдастырушылық тәртіп пен мәдениетті қайта құруға» назар аударады [1, 232 б]. Атқарушы стратегияның негізін құрайтын ұйымдық дизайнға әкімшілік тәсілді пайдалана отырып, М.Барзлай «қызмет көрсету көлемін және бақылау тетіктерін бөлу», «қызмет көрсетуді қамқорлық ретінде анықтау» және сайып келгенде, жаңа мемлекеттік басқаруды бюрократиядан кейінгі парадигмамен байланыстыру сияқты принциптерге назар аударады. Соңғысы менеджерлік идеяларды нақты сипаттайды, себебі олардың мемлекеттік басқару жүйесіне бейімделуінің негізгі себептерінің бірі – «бұлыңғыр» өкілеттіктер жиынтығы бар тігінен біріктірілген ауқымды мемлекеттік аппарат болып табылатындығына байланысты.

Жаңа мемлекеттік менеджмент тұжырымдамасында мемлекеттік шешімдердің орындалуын ұйымдастыру және оларға басшылық ету мәселелеріне ерекше назар аударылады. Мәселен, М. Мур мемлекеттік бюрократия мен мемлекеттік менеджерлерді ажыратады. Ол «ұйымдастырушылық жетістікке» жетудегі атқарушы басшылықтың рөлі

туралы өз көзқарасын ұсынады. Бұл көзқарасқа сәйкес басқарудың негізгі функцияларына стратегияны қалыптастыру, оны іс жүзінде енгізу, ұйымдық процестерге араласу және әлеуметтік құндылықтар негізінде мүмкіндіктерді бағалау жатады. Институционалдық нормалар мен ережелерді сақтауға емес, «іс-әрекетті басқаруға» ерекше назар аударылады. М.Мур сонымен қатар билікті заңдастырудағы және материалдық әл-ауқатқа жетудегі құндылықтардың рөлін атап көрсетеді [7]. Ол мемлекеттік бюрократияның жетістігі оның берілген ресурстар мен мүмкіндіктерді толық пайдалану қабілетімен анықталады деп санайды.

Осыған ұқсас Г.Минцберг ұйымдастырушылық үлгі стратегиялық менеджмент пен бағдарламалық-мақсатты басқару мүмкіндіктерімен байланысты деген пікірде [8]. Бірақ та, оның мемлекеттік менеджерлер агенттіктер арасында міндеттер мен өкілеттіктерді бөлуге қатысуы керек деген тұжырымында екіұштылық байқалады. Бұл мәлімдемені екі жолмен қарастыруға болады, бұл басқарудың осы тәсілін біржақты түсіндіруден немесе қолданудан сақтандырады. Бір жағынан, жаңа мемлекеттік менеджмент тұжырымдамасы мемлекеттік басқаруды жүзеге асыру құралдарына назар аудара отырып, саясат пен басқару дихотомиясынан аулақ болуға ұмтылады. Екінші жағынан, менеджерлік парадигма «қоғамдық істерді басқару жүйесіне» сияқты мемлекеттің саяси жүйесіне әсер ете алмайды. Оның үстіне, Д.Фредриксонның айтуынша, «басшылыққа, міндетті қоюға және нәтиже алуға қатысатын» жоғары әкімшілік шенеуніктердің саяси рөліне баса назар аударылады [9].

Қазіргі тәжірибеде мемлекеттік шенеуніктердің қызметін саясиландыру жиі байқалады, бұл жаңа мемлекеттік басқарудың негізгі принциптерін сәтті жүзеге асыруға кедергі келтіреді. Шенеуніктер қоғамдық мүдделерді қанағаттандыруға назар аударудың орнына, патрон-клиент қатынастарының қатысушыларына айналады, бұл мемлекеттік аппараттың мақсаттары мен міндеттерін бұрмалайды.

Н.Манинг және Н. Парисон сияқты Дүниежүзілік банк сарапшылары жүргізген Ұлыбританиядағы әкімшілік реформаларды талдау саяси кеңесшілердің тұрақты артуымен және бүгінде кең тараған әдіс белгіленген мерзімдегі келісімшарттар негізінде жоғары лауазымдардың сыртқы үміткерлермен толығуымен түсіндіреді [10], бұл жаңа мемлекеттік менеджмент үлгісінің негізі болып табылады.

Жаңа мемлекеттік менеджмент тұжырымдамасы реформаға дейінгі кезеңде көрсетілетін қызметтердің сапасыздығына жауап ретінде пайда болды, бұл атқарушы органдардың төмен өнімділігінің нәтижесі еді. Сайып келгенде, мемлекеттік аппараттың мамандануы, міндеттерді ресми бөлу, сансыз ережелер мен нұсқаулар, сондай-ақ күнделікті қызметке назар аудару адам ресурстарын басқаруға негізделген басқару әдістерімен ауыстырылады. Бұл әдістерге өзін-өзі басқаратын көп кәсіби командалар, жеке бөлімшелердің ұйымдастырушылық дизайнына енгізілген бақылау механизмдері, шешім қабылдауды орталықсыздандыру, сапалы кадрларды іріктеу, еңбек өнімділігін ынталандыру және деңгейлер арасындағы мәртебелік айырмашылықтар мен кедергілерді азайту кіреді.

Басқару механизмдерін енгізу кезінде неoinституционалдық көзқарас бойынша тұрақтылықтың ең жоғары дәрежесіне ие мәдени-құндылық аспектінің маңызы зор. Яғни, қайсыбір мемлекеттің саяси мәдениетіне әсер етуі маңызды болып табылады. С.Пиллайдың дамушы елдердің басшылық жүйесіне басқару моделінің импортын зерттеуге бағытталған еңбегінде жаңа мемлекеттік менеджмент тек құрал және нормативті теория ретінде ғана емес, сонымен қатар басқарушылық модель ретінде қарастырылады. Сондықтан әкімшілік қайта құруларды ойдағыдай іске асыру мақсатында реформалық стратегия елдің жеке мәдени сипаттамаларын жинақтауы тиіс [11].

Әйтпесе, мемлекеттік басқарудағы нарықтық тетіктер сыбайлас жемқорлыққа және тар ортаның пайдакүнемдік мүдделерін қанағаттандыруға бағытталған бейресми байланыстардың басқа түрлеріне қолайлы органы қамтамасыз ете алады. Дамушы елдерге жаңа мемлекеттік менеджмент құралдарын бейімдеуді зерттеушілердің едәуір тобы олардың мемлекеттік басқару реформасына тек ішінара ғана әсер еткенін айтады. Әрине, бюрократияда айтарлықтай өзгерістер болып жатқан жоқ, ол тігінен біріктірілген күйінде қала береді. Бұл көбіне бейресми байланыстардың дәстүрлі тамырлы күйінде қалуымен және бұл байланыстардың субъектілерінің импорттық элементтерден бас тартуымен немесе оларды өз мүдделері үшін пайдалануымен байланысты.

Мемлекеттік секторда нарықтық әдістерді қолдануды сынаудың негізгі аспектілерінің бірі мемлекеттік және жеке салалардағы құндылықтардың тоғыспауынан екенін атап өту керек. Жаңа мемлекеттік менеджмент тұжырымдамасына сындарлы сын көздейтін бірқатар зерттеулерде мемлекеттік және жеке ұйымдарда әдістерді әмбебаптандырудың мүмкін еместігі негіз болып табылады. Сонымен, Г.Бао, С.Ван және басқалардың зерттеулерінде, біріншіден, мемлекеттің жеке қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағытталған бизнестен айырмашылығы, ұжымдық қоғамдық игіліктерді қамтамасыз етуге бағытталғандығы атап өтіледі. Авторлардың пікірінше, «жаңа мемлекеттік менеджмент саяси мәселелерді шешу үшін әкімшілік тәсілдерді қолдануға тырысады», бұл түптеп келгенде құндылықтардың айқын қақтығысына әкелуі мүмкін. Екіншіден, мемлекеттік секторда мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру және қоғамдық сенім шаралары ретінде пайда, нарықтағы үлес және капиталға қайтару сияқты өлшемдерді пайдалану мүмкіндігінің жоқтығы байқалады. Басқа критерийлер – мысалы, тиімділік пен халық тарапынан оң пікірлер – мемлекеттік аппарат жұмысының сапасын және азаматтардың көрсетілетін қызметтерге қанағаттану дәрежесін әрдайым анықтай бермейді. Сәйкесінше, кейбір сарапшылар батыс демократиясы және шығыс елдеріндегі бір партиялық жүйедегі құндылықтарды бағалау ерекшеліктеріне назар аударады. Сарапшылардың пікірінше, ең алдымен саяси салада саяси институттар туралы білімді бекітуде шешуші рөл атқаратын сот төрелігінің, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарының негізгі институттарына мән береді. Авторитарлық саяси режимдері бар елдерде, әдетте, мемлекеттік заңнама мен саяси бақылаудың рөліне назар

аударды, бұл басқарудың негізгі әдістерін қалыптастыруға айтарлықтай әсер етеді деп болжайды [12].

Тиісінше, батыстық үлгідегі басқарушылық реформалар тәжірибесін қалыптасқан демократиялық мәдениеті жоқ мемлекеттер өзіне көшіре алмайды. Қалай болғанда да, олар қабылдаушы мемлекеттің дәстүрлі құндылықтарының ізін қалдырады. Мұндай құбылысты К.Поллитт пен Г. Букерт «ерекше себептермен, мүмкін, бақылаудың шамадан тыс шоғырлануы немесе бақылау механизмдерін елемей салдарынан бұрынғы жүйе мен мәдениет сақталып қалатын» ерекше жағдай ретінде қарастырады [13]. Мысалы, Америка Құрама Штаттарында федералдық мемлекеттік қызметтерді ұсынатын агенттіктердің айтарлықтай бөлігінде ескі «еңбек жүйесі» сақталып қалғанымен, Ұлттық әкімшілік мектебі (ENA) түлектерінің әсері француз жүйесінде маңызды болып қала береді. Саяси элитадағы реформалық көзқарастың әлсіреуіне және партиялық жүйенің мүдделер мен саяси бағдарламаларды поляризациялауға өзгеруіне қарамастан, «консенсуалды мәдениет» Германияда үстемдік етуде.

Жаңа мемлекеттік басқару үлгісін бейімдеуде демократиялық құндылықтар мен легитимділіктің болуы маңызды шарт. Соңғысын әлемнің көптеген елдеріндегі әкімшілік реформалардың алғышарттарының бірі ретінде сипаттауға болады. Әлемнің 14 еліндегі мемлекеттік басқару реформаларын зерттеу негізінде Н.Мэнинг пен Н.Парисон «мемлекеттік қызметке қатысты қоғамдық цинизм белгілерінің өсуі» жайында айтады [10, 40 б]. Халық тарапынан сенімнің жоғалуына байланысты экономикалық тиімділікке қол жеткізу ғана емес, сонымен бірге қоғамды мемлекеттік істерді басқаруға белсенді түрде тарту қажет болады. Л.В.Сморгунов бұл процесті мемлекет пен азаматтық қоғам арасындағы жаңа қағынастардың қалыптасуы, оның ішінде азаматтардың әкімшілік қызметін тұрақты бақылауы ретінде бағалайды [14]. Бұл мемлекеттік қызметтерді сапалы көрсету үшін мемлекеттік өкілеттіктерді тек коммерциялық емес, сонымен қатар қоғамдық секторға да беруді білдіреді.

Мемлекеттік өкілеттіктерді таза басқару функцияларына дейін қысқарту, сондай-ақ қоғамды жалпымемлекеттік мәселелерді шешуге тарту идеясы жаңа мемлекеттік менеджменттің негізін құрайды. Осылайша, Д.Озборн мен П.Пластриктің еңбегінде өкілеттіктерді қамтамасыз ету, бірақ оларды тікелей орындау емес қағидасын көздейтін «басқару, бірақ есу емес» ұраны алға тартылады [15]. Авторлар менеджерлік парадигма негізінде мемлекеттік басқарудың негізгі принциптерін теориялық тұрғыдан түсініп қана қоймай, оның ережелеріне сәйкес Президент Б.Клинтон кезінде АҚШ үкіметінің бағдарламасын қалыптастыруды жүзеге асырады.

Нарықтық экономиканың келуімен Қазақстандық мемлекеттік менеджментті қалыптастыру процесі мен ерекшелігін Абулкасова А.С. қарастырады. Автор Республикадағы мемлекеттік басқаруды жүйелі жаңғыртудың қазіргі кезеңі нарықтық экономикаға сәтті көшумен сипатталады. Реформалардың басынан басталған дәуір үздіксіз кеңейіп келе жатқан орта таптың күшеюіне ықпал етті. Бұл процесс халықтың өмір сүру сапасының жақсаруымен және жұмыссыздықтың азаюымен қатар жүреді.

Алайда, осы оң өзгерістерге қарамастан, жоғары орталықтандырылған мемлекеттік биліктің болуы елдің экономиканы одан әрі ырықтандыру және қазақстандық қоғамды демократияландыру бағытындағы анағұрлым қарқынды қозғалысына кедергі болып отыр [16] деген пікірге келеді.

Қазақстанда жаңа мемлекеттік басқаруды дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасы 2021 жылдың ақпанында енгізілді [17]. Ол мемлекеттік басқару мен жоспарлауды жетілдіруді көздейді. Н.Н.Батталов, Я.А.Ералиева және Д.М.Кангалакова өз мақалаларында жаңа мемлекеттік басқарудағы жоспарлау жүйесінің ерекшеліктері мен осал тұстарын анықтайды. Мәселен, мемлекеттік жоспарлаудың жаңа жүйесі құжаттарды оңтайландыру әрекеттеріне қарамастан өзінің көп сатылы сипатын сақтап қалды. Тағы бір мәселе – стратегиялық жоспарлау мәселелерінде жергілікті билік органдарының дербестігі төмен [18] деп көрсетеді.

Сонымен қатар, біздің мақаламызбен байланысы бар Қ.О.Айтбайдың [19] докторлық, ал Ғ.Н.Бришеваның кандидаттық диссертациялары [20] қорғалған. Аталған диссертациялардың қарастыратын проблемалары біздің зерттеу тақырыбымызға жанамалап келеді, яғни, алдына қойған мақсат міндеттері, мәні мен мазмұны жағынан бөлек. Сондықтан осы зерттеуіміздің мәнін ашуға олардың қол жеткізген нәтижелері белгілі бір дәрежеде ғана септігін тигізді, себебі зерттеу айырмашылықтары көп.

Елдің жаңа мемлекеттік басқару мәселелері көптеген зерттеушілердің назарын аударады. Осы тақырыпқа арналған ауқымды жұмыстардың көлеміне қарамастан, мемлекеттік басқарудағы соңғы өзгерістер салыстырмалы жаңалығына байланысты әлі де толық талдаудан өткен жоқ.

Әлем елдерінің өкілдерімен жүргізілген сарапшылар сұхбатына сүйене отырып, авторлар нарықтық мемлекет жұмыс істеуге тиіс келесі принциптерді тұжырымдайды:

- Нәтижелерге бағдарлану: нәтижеге бағытталған басқару бюджеттің механикалық орындалуына қарағанда басымдылыққа ие. Бұл түпкілікті мақсаттарға жетуге және ресурстарды тиімді пайдалануға назар аударуға мүмкіндік береді.

- Ресурстарды үнемдеу: ақшаны дәстүрлі түрде ысырап етудің орнына көбейтіп, үнемдеуге мән беру бюджет ресурстарын тиімді пайдалануға ықпал етеді.

- Басқаруға ынталандыру: қоғамдық мәселелерді шешуде және мемлекеттік қызметтерді көрсетуде үкімет, бизнес және қоғамдық секторлардағы көшбасшылықты қолдау басқарудың жоғары стандарттарына қол жеткізуге ықпал етеді.

- Нарықтық тетіктерді қолдану: мемлекетті басқаруда нарықтық тетіктерді енгізу ресурстарды тиімді бөлуге ықпал етеді және бәсекелестікті ынталандырады.

- Басқаруды орталықсыздандыру: дәстүрлі тік бағыныстылықты орталықтандырылмаған басқару жүйелерімен ауыстыру жергілікті қажеттіліктер мен жағдайларға неғұрлым икемді жауап беруге ықпал етеді.

Осылайша, жаңа мемлекеттік менеджмент тұжырымдамасының негізі нарықтық құралдардың көмегімен қоғамның қажеттіліктерін тиімді

орындау үшін қайта бағдарлануы керек, ауыр, бюрократиялық, тиімсіз мемлекетті жеңу болып табылады.

Жаңа мемлекеттік менеджмент мемлекеттік құрылымдардың тиімділігін, ашықтығын және бейімделуін арттыруға бағытталған бірқатар принциптерді қамтиды:

1. Нәтижелерге негізделген басқару:

- Нақты және өлшенетін нәтижелерге назар аудару.
- Мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігін бағалау және өлшеу жүйесі.

2. Мақсатты басқару:

- Мемлекеттік органдардың нақты стратегиялық мақсаттары мен міндеттерін анықтау.
- Қойылған міндеттерге жету үшін мақсатты басқаруды белсенді пайдалану.

3. Басқаруды орталықсыздандыру:

- Басқарудың төменгі деңгейіне белгілі бір өкілеттіктер мен шешімдерді беру.

- Дербес және жауапты бөлімдерді дамыту.

4. Жеке сектормен ынтымақтастық:

- Мемлекеттік функцияларды келісім-шарт бойынша жеке ұйымдарға беру.

- Ұсынылатын қызметтердің тиімділігін қамтамасыз ету үшін жеке сектормен серіктестікті дамыту.

5. Тұтынушыға бағдарлану:

- Азаматтардың қажеттіліктері мен үміттеріне белсенді назар аудару.

- Көрсетілетін мемлекеттік қызметтердің сапасын ұдайы жақсарту.

6. Азаматтардың құқықтарын кеңейту:

- Азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын арттыру.

- Азаматтардың шешім қабылдау процестеріне белсенді қатысуы.

7. Азаматтық бақылау:

- Мемлекеттік органдардың жұмысында ашықтық пен есептілікті қамтамасыз ету.

- Мемлекеттік институттардың қызметіне қоғамдық бақылауды күшейту.

8. Міндеттерді бөлу:

- Негізгі шешімдер қабылдауда мемлекет пен қоғам арасындағы өзара іс-қимыл.

- Қызметтің нәтижелері мен тиімділігі үшін жауапкершілікті бөлу.

9. Бюджетті үнемдеу:

- Мемлекеттік ресурстарды ұтымды пайдалану.

- Тиімділікті сақтай отырып, бюджеттік шығындарды азайту стратегиялары.

10. Мемлекеттік сектордағы бәсекелестік:

- Қызмет көрсету сапасы мен тиімділігін арттыру үшін мемлекеттік органдар арасындағы бәсекелестікті ынталандыру.

11. Нарықтық механизмдерді қолдану:

- Мемлекетті басқаруда нарықтық экономика элементтерін пайдалану.

- Бәсекелестік пен кәсіпкерлік қағидаттарын қолдану.

12. Қаржы құралдарын оңтайландыру:

- Стратегиялық мақсаттарға жету үшін тиімді қаржы құралдарын әзірлеу және пайдалану.

Бұл қағидаттар қоғамның қазіргі жағдайдағы қажеттіліктеріне тиімді қызмет ете алатын неғұрлым икемді, жауапты және тиімді мемлекеттік құрылымдарды құруға бағытталған.

Орын алған кемшіліктерге қарамастан, жаңа мемлекеттік менеджмент әлемнің көптеген елдерінде өзінің тиімділігін көрсетті. Нәтижелердің алшақтығымен ерекшеленетін реформалау стратегияларының әртүрлілігі кейбір елдерде мемлекеттік басқарудағы жаңа тәсілдер толық көлемде қабылданатынын, ал басқа елдерде олар іріктеп қолданылатынын көрсетеді. Бұл сондай-ақ әртүрлі мемлекеттердегі институционалдық ортаның әсерін көрсетеді, оның әсерінен жаңа мемлекеттік басқару элементтері күтпеген өзгерістерге ұшырауы мүмкін.

Қорытынды

Мемлекеттік басқару жүйесін реформалау бойынша қазіргі ғылыми әдебиеттерде ұсынылған ғылыми тәсілдердегі сәйкессіздіктерді талдау және олардың реформалардың нәтижелеріне әсерін бағалау терминологияны нақтылауға әкелді. Біз қазіргі әлемде мемлекеттік басқару жүйесіндегі кезең-кезеңімен өзгерістерді қалыптастыруда жүйелі тәсілді қолданудың өзекті қажеттілігін негіздеу мәселесін көтердік. Соңғы онжылдықтарда көптеген мемлекеттерде мұндай қайта құрулар менеджерлік теориялық модель негізінде жүргізіледі.

Әртүрлі мемлекеттердің институционалдық ортасына жаңа мемлекеттік менеджменттің импорты институционалдық контекстке тән ерекшеліктер туралы мәселе тудырады. Біріншіден - дәстүрлі әкімшілік құндылықтарды және қоғамдық қажеттіліктерді сапалы қанағаттандыруға бағытталған модельді енгізу кезінде саяси мәселелерді шешуге белсенді қатыса алатын жетілген азаматтық қоғамның болуын ескеру қажеттілігі. Реформалық стратегия шеңберіндегі екінші маңызды аспект - ресми ережелерге сәйкес әрекет ететін, заңсыз әрекеттер үшін жауап бере алатын және қабылданған қайта құруларды енгізуді белсенді қолдайтын бюрократиялық аппарат қажет. Ақырында, мемлекеттік қызметтер көрсету саласындағы мемлекеттік өкілеттіктер бәсекеге қабілетті коммерциялық секторға берілуі тиіс.

Осылайша, жаңа мемлекеттік менеджмент моделін табысты қабылдауға қабылдаушы мемлекеттің сәйкес мәдени, басқарушылық және экономикалық институционалдық ортасы кепілдік береді. Оның жекелеген элементтерінің болмауы немесе жетілмеуі импортталатын менеджерлік қағидалардың өзгеруі мүмкіндігін көрсетеді. Институционалдық ортаның әртүрлі болуына қарай, жаңа мемлекеттік менеджменттің ортаға бейімделуі кезінде кедергілер орын алуы мүмкін.

Батыс әлемінің жаңа мемлекеттік менеджмент элементтерін пайдалану арқылы жүргізілетін әкімшілік реформалары Қазақстан үшін қызығушылық тудырады. Себебі елімізде әкімшілік реформалар әлі де аяқталу

сатысында. Сондықтан алдағы уақытта Қазақстан Республикасының саяси басшылығы саяси тұрақтылықты сақтау мен әкімшілік жүйенің тиімділігін арттыру арасындағы тепе-теңдікті табуға назар аударып отырып, осы бағытта ілгерілей беруді деп күтеміз.

ӘДЕБИЕТТЕР.

1. Barzelay M. The New Public Management: A Bibliographical Essay for Latin American (and Other) Scholars // *International Public Management Journal*. – 2000, – №3(2), – P.229–265.
2. Баранов И.Н. Новый государственный менеджмент: Эволюция теории и практики применения // *Российский журнал менеджмента*. – 2012, – № 1, – С.51-64.
3. Сивинцева О.В. Новый государственный менеджмент в институциональной среде современного Китая. дис. на соискание уч. ст. канд.пол.н. – Пермь, – 2019, – 238 с.
4. Stephen E. Toulmin. *The Uses of Argument*. – Cambridge, –2003, – 247p.
5. Капогузов Е.А. Новый государственный менеджмент: теоретическая основа и проблема импорта в России // *Национальные приоритеты России*. – 2012. – № 2 (7), – С.47-53.
6. Dollery B. New institutional economics and the analysis of the public sector // *Policy Studies Review*. – 2001, – №1, – P.185-211.
7. Купряшин Г.Л. Публичное управление // *Political science (RU)*. – 2016, – №2. – С.101-131.
8. Mintzberg H. The Rise and Fall of Strategic Planning // *Harvard Business Review*. – 1994, – January–February, – P.108-114.
9. Игнатова А.М. Политические и концептуальные основания трансформации государственного управления в современной России. дис. на соискание уч. ст. канд.пол.н. – Пермь, – 2019, – 361 с.
10. Маннинг Н., Парисон Н. Реформа государственного управления: международный опыт. – Москва, – 2003. – 493с.
11. Pillay S. A cultural ecology of New Public Management // *International Review of Administrative Sciences*. – 2008, – Vol. 74, – №3, – P.185-186.
12. Bao G., Wang X., Larsen G., Morgan D. Beyond New Public Governance: A Value-Based Global Framework for Performance Management, Governance, and Leadership // *Administration Society* – 2013, – Vol. 74, – №4, – P.443-467.
13. Pollitt Ch., Bouckaert G. *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. – Oxford University Press, – 2004, – 345p.
14. Сморгунов Л. В. Сравнительный анализ политико-административных реформ: от нового государственного менеджмента к концепции «governance». – Полис. Политические исследования. – 2003. – № 4. – С. 50-58.
15. Купряшин Г.Л. Государственный менеджмент: возможности и ограничения // *Государственное управление. Электронный вестник*. – 2003, – №1.

16. Абулкасова А.С. Политический менеджмент в Республике Казахстан (политологический анализ). Автореф. дис. на соискание уч. ст. д.пол.н. – Алматы, – 2008, – 44 с.
17. Қазақстан Республикасында мемлекеттік басқаруды дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 522 Жарлығы. // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2100000522> (қаралған күні: 02.04.2024)
18. Н.Н.Батталов, Я.А.Ералиева, Д.М.Кангалакова Новая система государственного планирования в Казахстане: анализ и проблемы // *Central Asian Economic Review*. – 2023. – № 2, – С.6-19.
19. Айтбай К.О. Административная реформа как фактор повышения конкурентоспособности Казахстана (политологический анализ). Автореф. дис. на соискание уч. ст. д.пол.н. – Алматы, 2009. - 45 с.
20. Бришева Ф.Н. Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қызметтің институтталдануы. Саяси ғыл. канд. ... автореф. - Алматы, 2008. - 28 б.

REFERENCES:

1. Barzelay M. The New Public Management: A Bibliographical Essay for Latin American (and Other) Scholars. *International Public Management Journal*. 2000, No 3(2), P.229-265.
2. Baranov I.N. Novyj gosudarstvennyj menedzhment: Jevoljucija teorii i praktiki primenenijatiki primenenija [New public management: Evolution of theory and practice of application]. *Russian Journal of Management*. 2012, No 1, P.51-64.
3. Svinceva O.V. Novyj gosudarstvennyj menedzhment v institucional'noj srede sovremennogo Kitaja [New public management in the institutional environment of modern China]. dis. for academic competition Art. Candidate of Pol.Sc. Perm', 2019, 238 p.
4. Stephen E. Toulmin. *The Uses of Argument*. Cambridge, 2003, 247p.
5. Kapoguzov E.A. Novyj gosudarstvennyj menedzhment: teoreticheskaja osnova i problema importa v Rossii [New public management: theoretical basis and the problem of imports in Russia] // *National priorities of Russia*. 2012. No 2 (7), P.47-53.
6. Dollery B. New institutional economics and the analysis of the public sector. *Policy Studies Review*. 2001, No 1, P.185-211.
7. Kuprjashin G.L. *Publichnoe upravlenie [Public administration]* // *Political science (RU)*. 2016, No 2, P.101-131.
8. Mintzberg H. The Rise and Fall of Strategic Planning. *Harvard Business Review*. 1994, January–February, P.108-114.
9. Ignatova A.M. Politicheskie i konceptual'nye osnovanija transformacii gosudarstvennogo upravlenija v sovremennoj Rossii [Political and conceptual foundations for the transformation of public administration in modern Russia]. dis. for academic competition Art. Candidate of Pol.Sc.. Perm', 2019, 361 p.
10. Menning N., Parison N. *Reforma gosudarstvennogo upravleniya: mezhdunarodnyi opyt [Public administration reform: international experience]*. Moskva, 2003. 493p.
11. Pillay S. A cultural ecology of New Public Management. *International Review of Administrative Sciences*. 2008, Vol. 74, No 3, P.185-186.
12. Bao G., Wang X., Larsen G., Morgan D. Beyond New Public Governance: A Value-Based Global Framework for Performance Management, Governance, and Leadership. *Administration Society*. 2013, Vol. 74, No 4, P.443-467.
13. Pollitt C., Bouckaert G. *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. Oxford University Press, 2004, 345p.
14. Smorgunov L. V. *Sravnitel'nyi analiz politiko-administrativnykh reform:*

---

ot novogo gosudarstvennogo menedzhmenta k kontseptsii «governance» [Comparative analysis of political and administrative reforms: from the new state management to the concept of «governance»]. – Polis. Politicheskie issledovaniya. 2003. No 4. P. 50-58.

15. Kuprjashin G.L. Gosudarstvennyj menedzhment: vozmozhnosti i ogranichenija [Public management: opportunities and limitations] // Public Administration. Electronic newsletter. 2003, No 1.

16. Abulkasova A.S. Politicheskij menedzhment v Respublike Kazahstan (politologicheskij analiz) [Political management in the Republic of Kazakhstan (political science analysis)]. Author's abstract. dis. for academic competition Art. cand. of Pol.Sc. Almaty, 2008, 44p.

17. Qazaqstan Respublikasynda memlekettik basqarudy damytudyn 2030 zhyлга dejingi tuzhyrymdamasyn bekitu turaly Qazaqstan Respublikasy Prezidentinin 2021 zhylygy 26 apandagy № 522 Zharlygy [Kazakhstan Republicsynda memlekettik baskarudy damytudyn 2030 years of action tuzhyrymdamasyn bekitu turals Kazakhstan Republics President of 2021 years 26 akpandagi No. 522 Zharlygy]. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2100000522> (accessed: 02.04.2024)

18. N.N.Battalov, Ja.A.Eralieva, D.M.Kangalakova Novaja sistema gosudarstvennogo planirovaniya v Kazahstane: analiz i problem [New system of state planning in Kazakhstan: analysis and problems] // Central Asian Economic Review, 2023, № 2, – P.6-19.

19. Ajtbaj K.O. Administrativnaja reforma kak faktor povysheniya konkurentosposobnosti Kazahstana (politologicheskij analiz) [Administrative reform as a factor in increasing the competitiveness of Kazakhstan (political science analysis)]. Author's abstract. dis. for academic competition Art. Doctor of Pol.Sc. Almaty, 2009, 45p.

20. Brisheva G.N. Qazaqstan Respublikasyndagy memlekettik qyzmettin instituttaldanuy [Institutionalization of public service in the Republic of Kazakhstan]. Author's abstract. dis. for academic competition Art. cand. of Pol.Sc. - Almaty, 2008. - 28p.

Мақаланың редакцияға түскен күні: 30-12-2023

Мақаланың жарияланған күні: 27-06-2024